

НОВИ ИЗСЛЕДВАНИЯ ВЪРХУ БЪЛГАРСКАТА ЛЕКСИКА

Лилия Крумова-Цветкова

Славка Керемидчиева

ИНСТИТУТ ЗА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК „ПРОФ. Л. АНДРЕЙЧИН“ ПРИ БАН

lilia.krumova@abv.bg, slavka_ker@abv.bg

Българската лексика винаги е имала притегателна сила за езиковедите. Формирането и развитието на лексикалната система, динамичните процеси в нея в миналото и днес, лексикалната семантика, функционално-стилистичната роля и правилната употреба на думите са постоянен обект на изследователски интерес. Съвременните изследвания на книжовната лексика са насочени преди всичко към анализиране на промените в нея в условията на глобализация, към установяване на тенденциите в развитието ѝ, към лексикалните контакти и процесите на заемане, към оценка на отделни езикови явления.

В настоящата книжка на списание „Български език“ се предлагат най-нови изследвания, посветени на българската лексика – книжовна, разговорна и диалектна.

В статията си *Детерминологизацията като източник на нови значения в съвременния български език* Сия Колковска изследва един от пътищата за обогатяване на общоупотребимия език. Детерминологизацията е явление, особено активно през последните десетилетия, в резултат на което езикът се обогатява със семантични иновации. Авторката анализира редица особености на новите детерминологизирани значения и откроява някои закономерности при функционирането им в българския език.

В статията *Оказионализмите като част от динамиката на лексикалната система* Валентина Бонджолова разглежда създаването и функционирането на оказионализми – нови думи, възникващи в резултат на конкретни комуникативни потребности. Оказионализмите се разглеждат като специфична речева подсистема със свои закономерности. Въз основа на материал от медийни и рекламни текстове се анализират някои техни основни признаци и парадигматичните им отношения с други лексикални единици.

На значението и употребата на конкретни езикови единици посвещава разработката си Максим Стаменов. В статията *Българското мъжкарство в заемки от османски турски: мъжкарството като в приказка* авторът представя разработка на функционирането на заемките от османски *левент* и *гидия*, често използвани като средство за възпяване на мъжкарството в народното творчество и в българската класическа литература. Проследява функционалната им характеристика в съвременния език. Въз основа на конкретния анализ авторът прави изводи за характера на заемането на лексика от османски турски език.

Метафоричната употреба на думите е често разработвана област, но Надежда Костова насочва вниманието към по-малко изследваната глаголна метафора. В статията си авторката анализира глаголната метафора като начин за

семантична деривация и я представя като производно значение на глагола, което се реализира в различен контекст и се мотивира от асоциативни или конотативни признаци на изходното значение.

Към неизследваната област на средновековната лексика се насочва в публикацията си Адриана Христова. Тя разглежда някои семантични особености на средновековната философска терминологична лексика.

Противно на много футуристични анализи, предричащи постепенното унифициране на диалектите, последвано от пълното им отмиране, днес диалектното не само че не губи позиции, а напротив – запазва своята комуникативна функция и дори разширява своята сфера на употреба. То не само че не стои забравено в ъгъла на езиковедската наука, а точно обратното – интересът към него нараства и науката, която го изучава – диалектологията, преживява своеобразен ренесанс, а диалектоложките изследвания, основани на най-нови и модерни методи, предизвикват голям интерес заради пряката връзка на диалектите с националната ни идентичност.

Особено засилено е вниманието към диалектната лексика, в която има още неоткрити думи от най-архаичните лексикални пластове. Така Георги Митринов открива и представя в своята статия думата *гръм* – название за ‘дъб’ в източнородопските и южнородопските говори, като описва употребата ѝ в отделни диалекти.

От същия своеобразен езиков резерват – родопските говори – взема материал за своето изследване Илияна Гаравалова. В статията си *Названия на луничките по човешкото лице в родопските говори* тя представя съществуващи в тези говори езикови средства за назоваване на малките цветни петна по кожата на лицето. Посочените многобройни названия на луничките изумяват с богатството си и с различния избор на мотивационен принцип.

За пръв път в статията *Семантиколексикални интерференти в смесения език на виенските българи* авторката Ана Кочева публикува част от резултатите на едно значимо изследване на смесения език на виенските българи, извършено по нова, специално създадена за целта методика. Изследването показва, че дори озовалите се в чужда среда български имигранти, чийто роден език е в неминуемо отстъпление пред езика цел (немския), все още пазят някои най-ярки диалектни особености в речта си.

Протичащите днес процеси на своеобразно връщане към изконното, отличителното в българските диалекти затвърждават техния статут на безценен национален капитал от опит, мъдрост и дух.

✉ Проф. д.ф.н. Лилия Крумова-Цветкова

✉ Проф. д-р Славка Керемидчиева

Институт за български език, БАН

бул. „Шипченски проход“ 52, бл. 17, 1113 София, България

Публикувано: 30 септември 2017